

Psicologia social del treball i les relacions laborals

Josep M. Blanch Ribas
Maria Jesús Espuny Tomàs
Carolina Gala Durán
Antonio Martín Artiles
Maite Martínez González
Susana Pallarés Parejo

PID_00172980

Material docent de la UOC

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Josep M. Blanch Ribas

Doctor en Psicologia i diplomat en Ciències Socials. Catedràtic de Psicologia Social Aplicada a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Maria Jesús Espuny Tomàs

Doctora en Dret per la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment és professora titular en el Departament d'Història del Dret i de les Institucions de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Carolina Gala Durán

Doctora en Dret. Actualment és professora titular del Departament de Dret del Treball i de la Seguretat Social de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Antonio Martín Artiles

Doctor en Sociologia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Professor titular del Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Maite Martínez González

Doctora en Psicologia. Professora titular de Psicologia Social a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).

Susana Pallarés Parejo

Doctora en Psicologia. Professora titular de Psicologia Social a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).

Segona edició: febrer 2011

© Josep M. Blanch Ribas, Maria Jesús Espuny Tomàs, Carolina Gala Durán, Antonio Martín Artiles, Maite Martínez González, Susana Pallarés Parejo

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2011

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureca Media, SL

ISBN: 978-84-693-2506-3

Dipòsit legal: B-1.444-2011

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Els textos dels mòduls 1, 2 i 3 inclouen síntesis, condensacions, adaptacions i ampliacions de materials elaborats pels respectius autors i publicats per Editorial UOC a les obres següents: Teoria de les relacions laborals. Fonaments (2002), la seva edició en castellà, i la versió revisada i ampliada de 2003 (Teoria de les relacions laborals. Desafiaments) i la versió en castellà d'aquest mateix any.

Introducció

La modernitat capitalista i industrial ha constituït l'escenari clàssic de l'experiència del treball i de les relacions laborals. Aquesta mode de producció de la vida econòmica, social, jurídica, política, cultural i psicològica ha entrat en una era de profundes transformacions.

En aquesta assignatura, analitzarem, des d'una perspectiva interdisciplinària i sociohistòrica, aquesta herència i aquest canvi, emfatitzant en particular els vessants psicosocial, sociològic, jurídic i organitzacional del procés.

En primer lloc, tractarem el treball com a categoria antropològica i cultural i l'activitat laboral en tant que font d'experiència psicosocial. Sobre aquesta base, enfocarem la dinàmica social de les relacions laborals des dels paradigmes sociològics que la fonamenten i la fan comprensible; així com dels progressius desenvolupaments en l'ordenació jurídica d'aquestes relacions. Finalment, considerarem alguns aspectes crucials de la gestió organitzacional del treball, com l'avaluació, la consultoria de processos i la planificació estratègica.

El mòdul 1 ens introduirà a la dimensió psicosocial del treball, en tant que activitat econòmica, pràctica social, producte cultural, experiència psicològica i substrat sobre el qual es construeix un tipus especial de relacions socials: les laborals.

En el primer dels seus blocs temàtics, trobarem elements per a una definició del treball, una tipologia de les seves modalitats i una visió esquemàtica de les seves dimensions i divisions. També hi trobarem les condicions en les quals es desenvolupa l'activitat laboral, els significats que aquesta adquireix i les seves formes d'organització. Estudiarem la relació genèrica entre experiència laboral i qualitat de vida sota la llum de diversos models teòrics.

En el mòdul 2, analitzarem les grans tendències i metamorfosis contemporànies per les quals entra en crisi la civilització del treball moderna industrial i es transformen profundament l'experiència i les relacions laborals en l'infocapitalisme flexible i global.

El mòdul 2 ens proporcionarà una visió sociològica de les relacions laborals, des d'una múltiple perspectiva històrica, teòrica, descriptiva i comparativa. En una primera fase, l'exposició s'estructura entorn de dos eixos conductors: sobre els papers assignats al conflicte i al consens en les relacions laborals, i sobre la importància del mercat i de les institucions socials en la regulació aquestes relacions.

A partir de la base dels models teòrics clàssics sobre les relacions laborals, estudiarem les formes d'interacció entre els agents socials (sindicats, empresaris i estat) en el capitalisme avançat i, finalment, analitzarem els enfocaments teòrics actuals sobre relacions laborals.

En el mòdul 3, tractarem sobre l'ordenació jurídica de les relacions laborals des d'una doble visió històrica i sistemàtica. En primer lloc, ens centrarem en el nucli central del dret del treball –l'activitat laboral que es fa de manera voluntària, personal, dependent, per compte d'altri i remunerada– i, més concretament, en la relació individual de treball, vehiculada mitjançant el contracte de treball, establert entre els dos agents principals de les relacions laborals: treball i empresa.

En segon lloc, ens endinsarem en l'àmbit col·lectiu del dret del treball en què estan implicats, a més del "treballador" i l'"empresa", altres tipus de subjectes, com els sindicats i les associacions empresarials. En aquest marc destacarem, entre altres temes, el conveni col·lectiu.

El mòdul 4 ens iniciarà en el camp de la intervenció en les organitzacions laborals. En un temps de profundes transformacions en el món del treball, la gestió del canvi organitzacional agafa una rellevància de primer ordre.

Al llarg del mòdul, aprendrem criteris i procediments per a la posada en pràctica de l'avaluació organitzacional, l'auditoria sociolaboral i el disseny de processos de canvi en l'organització mitjançant la planificació estratègica.

Objectius

L'assignatura apunta cap a les metes generals següents:

- 1.** Iniciar a l'estudi interdisciplinari i multiparadigmàtic dels fenòmens i processos laborals, així com de les experiències i relacions que impliquen.
- 2.** Proporcionar un marc de referència bàsic per a l'estudi del procés contemporani de transformació del món del treball i del seu impacte en l'experiència i en els processos laborals .
- 3.** Visualitzar i valorar les principals funcions i disfuncions psicosocials respectives de l'ocupació, de la subocupació i de la desocupació.
- 4.** Oferir una visió panoràmica dels diferents models clàssics i contemporanis de relacions laborals, mostrant el paper que en ells exerceixen les institucions socials i el mercat.
- 5.** Definir les característiques dels actors de les relacions laborals –sindicats, associacions empresarials i estat–, presentant una classificació dels diferents tipus de sindicalisme i d'associacions empresarials.
- 6.** Presentar la dinàmica de la transformació actual dels actors de les relacions laborals, de la crisi sindical, dels canvis de les organitzacions empresarials i de la modificació del paper de l'Estat en aquest procés.
- 7.** Delimitar el concepte de contracte de treball i identificar els subjectes protagonistes d'aquest, així com els seus respectius drets i deures.
- 8.** Distingir les diverses modalitats actuals de contracte de treball, reconeixent les principals vicissituds que poden tenir i les causes que poden donar lloc a la seva suspensió o extinció.
- 9.** Analitzar els conceptes i descriure l'evolució històrica de les diferents formes de representació i defensa dels interessos col·lectius de la població treballadora, així com les formes de negociació col·lectiva i de reivindicació o pressió actualment existents.
- 10.** Familiaritzar l'estudiant amb l'aplicació de diferents models d'avaluació organitzacional.
- 11.** Aprendre a realitzar una proposta de consultoria.

- 12.** Explicar les funcions i competències en consultoria, i distingir els rols professionals respectius de la consultoria interna i de l'externa.
- 13.** Capacitar per a l'ús adequat del vocabulari bàsic desenvolupat en el text i resumit en el glossari.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Dimensió psicosocial del treball

Josep M. Blanch Ribas

1. Primera part: el passat del treball
2. Segona part: el futur del treball

Mòdul didàctic 2

Sociologia de les relacions laborals

Antonio Martín Artiles

1. Breu perspectiva històrica de les teories
2. Les teories en el període d'entreguerres (1919-1939)
3. Les teories de les relacions laborals després de la Segona Guerra Mundial
4. Els actors socials en el capitalisme avançat
5. Aportacions recents: la teoria *en* les relacions laborals

Mòdul didàctic 3

Dret del treball i relacions laborals: institucions clau

Carolina Gala Duran i Maria Jesús Espuny Tomàs

1. El treball regulat pel dret del treball: antecedents històrics i regulació vi-
gent
2. La relació individual de treball: el contracte de treball
3. Les relacions col·lectives de treball

Mòdul didàctic 4

Avaluació i intervenció en psicologia del treball

Maite Martínez González i Susana Pallarés Parejo

1. Models teòrics d'avaluació
2. La consultoria de processos
3. Planificació estratègica

Bibliografía

Agulló, E. i Ovejero, A. (Coords.). (2001). *Trabajo, individuo y sociedad*. Madrid: Pirámide.

Beck, U. (1999). *Un nuevo mundo feliz. La precariedad del trabajo en la era de la globalización*. Barcelona: Paidós.

Castells, M. (2000). *La Era de la Información. Vol.1: La Sociedad Red*. Madrid: Alianza (2a. ed. revisada).

Lambert, T. (1999). *Manual de consultoría*. Barcelona: Gestión 2000.

Martín, A., Rodríguez-Sañudo, F, i García, J. (2000). *Derecho del Trabajo*. Madrid: Tecnos.

Miguel, F. i Prieto, C. (Eds.). (1999). *Las relaciones de empleo en España*. Madrid: Siglo XXI.

Montoya, A. (2001). *Derecho del Trabajo*. Madrid: Tecnos.

Ojeda, A. (1998). *Compendio de Derecho Sindical*. Madrid: Tecnos.

Peiró, J. M. i Prieto, F. (Eds.). (1996). *Tratado de Psicología del Trabajo (2 vols.)*. Madrid: Síntesis.

Poole, M.(1993). *Relaciones industriales*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Sala, T. i Albiol, I. (2000). *Compendio de Derecho Sindical*. Valencia: Tirant lo Blanch.

Schick, P. i Lemant, O. (2002). *Guía para el diagnóstico global de la empresa*. Barcelona: Gestión 2000.

Sennet, R. (1998/2000). *La corrosión del carácter. Las consecuencias personales del trabajo en el nuevo capitalismo*. Barcelona: Anagrama.

Thomas, J. (1998). *La consultoria en els processos de les organitzacions: teoria i casos pràctics*. Barcelona: Edicions Universitàries de Barcelona.